

از کجا می آید آوای میبب

□ سنتور و تانظمی

□ نوشته‌های ارفع نظرائی

□ تهران: انتشارات چنگ، چاپ دوم، ۱۳۷۷

● راضین همایون

□ نام کتاب «سنتور و تانظمی» است ولی، یوری جلد، با دادنی که فارسی زبانان در خواندن مطلب را راست به چپ و از بالا به پایین دارند، «تانظمی و سنتور» خوانده می‌شود. نکته ظریفی است که اشاره به رابطه دو طرفه و میوه‌گینی این ساز ایرانی با سازندة نامی آن دارد. نام سنتور با نام استاد مهدی تانظمی چنان آمیخته که تصور یکی بدون دیگری مشکل است. طرفه اینکه تانظمی فقید، سازندة تخصصی و نوآوری بود که بعد از انقراض سنل سازندگان بزرگ دوره قاجاریه ظهور کرده بود. سازندگان دوره قاجاریه، بیشتر تار و سه‌تار و کامچه می‌ساختند و ساخته‌هایشان، اینگونه‌ی گلهای نغمه‌ی است که گاه تا چندین ساله نواخته می‌شدند و گاه در قیاس می‌کردند ولی سنتورهای دوره قاجاریه کیفیت صوتی خوبی نداشتند و در وصل طمبات و بخصوص پل گاری، دچار عیوب فراوان هستند.

مشکل «کوک نگهداری» هم به جای خود که استاد سنتور نواز را به ستوه آورده بود تا جایی که از استاد بزرگ معاصر، حبیب سماعی (۱۳۳۵-۱۳۸۰) نقل است که: «کوک سنتور مرا زیر کرد. اهمیت مذهبی سنتور را این است که ساخت سنتور را به عنوان تخصصی جدی مطرح کرد و بهترین الگوها را ساخت و ارائه داد. ساخته‌هایی که بعد از سرگردن از ساخته‌های دوره قاجار بالاترند و دقت، ظرافت، ضای خوش نگهداری، کوک و بالانترند. صداهای صفاها مزاجم (مثل گزردن و تگه شستن و کوک کردن) در آنها به حدی است که باید گفت تاریخ ساز سنتور را باید نام تانظمی شریعت کرد. در حالی که ما در گذشت تارسانان، ساز تارسانان کلاهی که ساز بزرگ قرن گذشته (حدوداً تا اواسط دهه ۱۳۰۰ زنده بودند)، هنوز پیشرفت خاصی در ساختن این سازها دیده نشده است.

مرتبه یک نوازندة عالی مقام را داشته و نوازندة عالی (ویسرتوز) کسی است که حساسیت‌های شنوایی‌اش با سائل زینا شناختی «صداه رابطه و پیوند عمیق دارد شناخت عواملی که «صداه» (سونورته) عالی و ممتاز را به وجود می‌آورد. رابطه‌ای دو طرفه با تکنیک عالی و تسلط به فن‌های نوازندگی دارد. تأثیری که مهدی تانظمی از حبیب سماعی گرفت (و این شفقتی را تا آخر عمر با خود داشت) از این دیگانه قابل بررسی است. او می‌گفت: «من اصولاً ذات سنتورساز را دوست دارم و حالا که به این راه کشیده‌ام باید وظیفه خودم را در راه موسیقی کشورم به انجام برسانم و کاری کرده باشم که قابل بحث و حرف زدن باشد و بشود آن را قدمی مؤثر به جلو بخواند. این راه تکامل را تا آنجا می‌بویم که صدای سنتوری را که از استاد حبیب سماعی در گوش دارم و زندگی مرا به این مسیر کشانده بر روی سنتور پیاده‌ام» (ص ۳۱ کتاب). □ کتاب «سنتور و تانظمی»، ترکیبی است از زندگینامه (خود نوشت) و دیگر نوشت، شناخت اجزای سنتور، ظاهره از حبیب و سایر هنرمندان، مشکلات ساخت سنتور، سنتورهای نفیس قدیم و جدید، و مطالب دیگری که یک گزارش کامل با ارزش‌های ژورنالیستی را فراهم می‌کند. گفت‌گویی صمیمانه‌ای که در مثنی تانظمی، موفک کتاب - خوانندة کتاب» چرمان دارد و با شیوه نگارش روشن و دوستانه خانم ارفع اطرائی - (۱۳۲۰) موفک کتاب فراهم آمده است.

خانم اطرائی، با سابقه‌ترین نوازندة - اسوکار - موفک حرفه‌ای بین بانوان موسیقیدان ایران است و شاکر محضر زنده یاد حسین صبا و استاد آرماز پاپور و دارای کارنامه‌ای لایزال از خدمات هنری و فرهنگی. آنان که با اخلاق سواستی، سخت‌گیر و متروزی استاد تانظمی آشنا هستند، بهتر می‌دانند که تهیه این کتاب برگ و پرپارا، آسان نبوده و این توفیق را باید به حساب اخلاص و صداقت و پیگیری خانم اطرائی در بزرگداشت پیر سنتورسازان گذاشت. رگنه تانظمی در تمام عمر از هر گفت‌وگو و نوشته‌ای که بوی نشر می‌داد، می‌گریخت و بر رویایی خنثی تاریخ تولد خودش را هم درست تحویل نمی‌دادا. این حساب تکلیف، سایر موارد - که آموزش فوت و فن‌های سنتورساز از آن جمله است - واضح و روشن خواهد بود.

مرد تانظمی یادداشت‌های باقی‌مانده که بر آینده صنعت سنتور سازی ممکن کند و خاطر او در تعدای سنتورهای نفیس و چند تن شاکر که مدعی هستند از او چیزی آموخته‌اند، خلاصه می‌شود. تانظمی با همه حس‌هایش، آن خلصت استادان قدیم را هم داشت که هم می‌دانستند و فلا فلاد دروغ این با ما با فرهنگ موسیقی ایران است. انگریز کتاب «سنتور و تانظمی» به چاپ دوم رسیده است. شاید این اولین بار نبوده که کتابی درباره یک شخصیت خاص و هنرمند طرز پیدا به مردم را به خاطر سازندة ساز در زمان حیات آن سازندة با چاپ رسیده و مقام او تجلیل شد. ارزش کار خانم اطرائی، غیر از آن قلم شویاشی به این کرماندگی اخلاقی بی‌سته است و این کرماندگی با جایی والا در فرهنگ ایران زمین است.

تئاتر عروسکی گوتتر میمر

ترجمه حسن پارسایی نشر نایب، ۱۳۷۷

اهمیت و ارزش عروسک‌ها با جلوه‌های ساده و طبیعی و با قابلیت تارپیش، از آن جهت است که به عنوان مدل‌های چوبی چون اسباب‌بازی کودکان و تازندگان و عروسک‌گردان خود نوستالند. موجدینی را به نمایش بگذارند.

عروسک عروسکی به عنوان برجسته‌ترین هنر فیروزعلی، که واقعیت آن فر فرزندگی و آسمن استوار شده همیشه با این مشکل روبرو بوده است که گردانندگان در گذر زمان هنرمندی خود را باور نداشته‌اند و به وقایع تاریخی آن نیز همت نگماشته‌اند، کفنان استاد تاریخی نیز گروه این مدمات.

کتاب حاضر که از متن آلمانی توسط جلدان موریس به انگلیسی ترجمه و حسن پارسایی آن را به فارسی برگردانده، سعی دارد انواع عروسک‌ها و عروسک‌گردانان آن، محل ساخت و در آن ارائه حدود ۱۵۵ تصویر معرفی نماید.

بخش اول ضمن معرفی تانظمی عروسکی اروپا به تانظمی عروسکی دستکش پرداخته و مقدمتاً این تانظمی به احاطه از تانظمی مستقیم انسان با عروسک و سهیم‌شدن تماشاگران در نمایش و طرح برداشت‌هایشان، ارتباطی عمیق بین عروسک‌گردان و تماشاگر ایجاد می‌نماید، و به لحاظ ساخت و آماده‌پسندیدن به هنرمند اجازه استفاده از همه جادو و پندهای الهام برانگیز را می‌دهد.

در تئاتر عروسکی، همه‌شبه‌بازی نیز، ضمن اشاره به تصاویر ارائه شده به نوعی ظرافت شاعرانه و هنری خاصی این نوع تئاتر در مقایسه با طبیعت زخم و خشن تئاتر عروسکی دستکشی پرداخته می‌شود. یوسنده در بخش دیگری تئاتر عروسکی میله‌ای را از جهت بی‌واسطگی و حالت زنده تئاتر عروسکی به تئاتر عروسکی دستکشی و از جهت جلالت به تئاتر همه‌شبه‌بازی شبیه دانسته و ضمن ارائه تصاویر، استفاده از هر دو دست در کاربرد میله‌ها و استفاده از ابزار مکانیکی مورد توجه قرار می‌دهد. و سپس ضمن توجه به تئاتر عروسکی مکانیکی و زیبایی عروسک‌ها در ارتباط با حرکات طبیعی و با تقلید رفتاری آنها و سایر تکاملی این نوع تئاتر به تئاتر عروسکی میله‌ای و شکل پذیر، پرسپکتیو، جنبش‌پذیر، تصاویر اثرات سخنرانگری و رویایی آن اشاره می‌کند.

با پایان این کتاب گمانه‌ای که آن را نوعی سنتور زندگی می‌دانند به تئاتر آسبایی پرداخته و خصوصیات عمیق و شاعرانه طرز پیدا به مردم را به خاطر اسلوب هنری خاص و جلوه‌های نمایشی آن مورد بررسی قرار می‌دهد.

کتاب در قطع وزیری با شمارگان ۳۰۰۰ نسخه و قیمت ۷۵۰۰ ریال به بازار نشر عرضه شده است.

